

«ЗДРАВНЕ» за сега излиза три пѣти въ мѣсецъ: на 1-о, 10-о и 20-о число. Цѣната му за осемъ мѣсеца, отъ 1 Май до 20 Декемврий 1886 г., е седемъ лева въ България и осемъ лева за въ странство. — Абонатътъ се адресира въ право до редакцията, въ гр. Варна, същевременно като предплатятъ съ пощенскій записъ (а не въ марки). — Обявления се приематъ съ плата по 30 стот. за единъ рѣдъ лѣтитъ.

ЗДРАВНЕ

За всѣка напечатана въ «ЗДРАВНЕ» оригинална статия редакцията плаща по петъ стотинки за всѣкий рѣдъ. — За промѣняване адресътъ на спомоществателя се плаща 40 стотинки, безъ които адреса не се промѣнява. Заявления за неполучаването на нѣкой брой трѣба да се правятъ не по-късно слѣдъ получаването на слѣдующий брой; въ противенъ случай се оставатъ безъ послѣдствие.

ОБЩЕДОСТЪПЕНЪ МЕДИЦИНСКИЙ И ХИГИЕНИЧЕСКИЙ ВѢСТНИКЪ

Per noctem ad lucem!

Отъ мракъ къмъ свѣтлина!

СЪДЪРЖАНИЕ: Мъркитъ срѣщу холерата. — Домашна помощъ за болниятъ отъ задушница. — Главоболнето у дѣцата. — За онанизма и неговитъ послѣдствия. Отъ д-ра Розенщейгеръ. — Слъсъ. —

Мъркитъ срѣщу холерата ¹⁾.

I. Предварителни бѣлжнии.

1. Холерата е прилѣпчива болѣсть и се разпространява чрезъ хората и пѣщата, които съдържатъ холерния зародишъ. Самостоятелното пораждане на тази болѣсть въ Европа не се случва; всичкитъ епидемии на тази болѣсть въ Европа доказано е, че сж биле донесени отъ вѣнъ. Сжщо така доказано е, че холерата не може да се появи на нѣкое мѣсто по рано, отъ колкото трѣбва време за да се дойде на това мѣсто отъ тамъ, гдѣто тя върлува; слѣдователно нѣма никакви наблюдения да се пренася холерата чрезъ въздухътъ на далечни разстояния.

2. Холерната отрова се възприема, ако не изключително, то преимущественно чрезъ пищеварителнитъ органи и въ тънкитъ чрва произхожда развѣждането на холернитъ зародиши. Заболѣлия отъ холерата е носителъ на заразата, която се съдържа въ испраздненята му и чрезъ тѣзи послѣднитъ се разпространява по-нататѣкъ. Холерната от-

рова не се съдържа нито въ въздуха, който издиша болния, нито въ пота или отдѣлянията на кожата му, а само въ неговитъ испраздненния.

Значи можемъ, безъ никаква вреда за себѣ си, да шетаме на болния, да бѣдемъ съ него, само да се не докоснуваме до неговитъ испраздненния или, ако става това, то на-часа да се дезинфекцираме и да се очистваме.

3. Источници на холерата сж: зацапанитъ отъ холернитъ испраздненния ризи, дрѣхи и други пѣща; нуждницитъ, въ които се хвърлятъ холернитъ испраздненния; водата отъ чешми, блата, рѣки и проч., въ която се измиватъ зацапанитъ съ холернитъ испраздненния пѣща; сжщо така могатъ да станатъ като источники на заразата такива чешми и кладенци, които, подъ земята, иматъ съобщение съ нуждницитъ, въ които се хвърлятъ холернитъ испраздненния.

4. Холернитъ зародиши се развѣждатъ не само у чловѣка, но и въ мокра гниюща земя, въ нечиста вода, въ ѣстията и въ нечисти влажни дрѣхи.

5. Времето, което се протака отъ зарази- ваннето до появеннето на болѣстьта (incubatio), при холерата е кжсо, рѣдко по-горѣ отъ 5 до 7 дена.

6. Расположеннето къмъ поболяване отъ холерата се усиља отъ всичко, което въ- обще вреди на здравнето: лошавъ въздухъ, лошава и недостатѣчна храна, неблагоприятни дрѣхи, недостатѣчна грижа върху тѣлесната чистота и неправиленъ животъ въ- обще. Особенното расположение къмъ холе-

¹⁾ Това сж извлечение и воленъ преводъ на правилата, които сж съставени отъ Висшій Санитаренъ Съвѣтъ въ Виена, които правила сж задължителни въ Австрия вследствие министерското предписанне отъ 5 Августъ и. год. — Отъ наша страна ние дадохме въ «Здравне» миналата година (пробни бросве и стр. 107, 111 и 141) описание на тази болѣсть и проектъ на мъркитъ срѣщу нея, приложими къмъ нашитъ условия. Всичко това остана като гласъ, вопиющъ въ пустинята; но ний все пакъ продължаваме да изпълняваме длъжността си. Редакци.

рата иматъ тия хора, които страдатъ отъ диарреята (сюрдюнъ).

II. Предпазителни мѣрки.

A. Административни мѣрки.

7. Общитѣ административни мѣрки не е възможно да се изложатъ въ видъ на рецептъ (лѣкарско предписание), но трѣбва да бѣждатъ приложими къмъ мѣстнитѣ условия. Общитѣ мѣрки се заключаватъ въ наблюдение върху пѣтицитѣ, които идатъ отъ мѣсто, гдѣто върлува холерата, — въ наблюдение върху желѣзно-пѣтическитѣ станции, пѣтища, водни съобщения и т. н. Макаръ въ сегашно време да не е възможно надзираването върху всичкитѣ пѣтища, все пакъ пазенето по границитѣ може да докара полза.

8. Карантинни и кордоии (отдѣлення) по сухо, колкото пѣти и да сж се прилагали, сж се показвали безъ никакво дѣйствие. На сжщето мнѣние сж биле санитарнитѣ конференции, свикани въ 1866 г. въ Цариградъ, въ 1874 г. въ Виена и въ 1885 въ Римъ.

9. По всичкитѣ желѣзно-пѣтически станции трѣбва да има лѣкари, които да надзиратъ пассажирицитѣ и да събиратъ свѣдѣния за здравнето имъ по пѣтя. Пѣтицитѣ, които сж болни или подозрителни, трѣбва да се задържатъ въ устроенитѣ за това помѣщения до пълното имъ оздравяване.

10. Ако по пѣтя нѣкой человекъ се разболѣе отъ холерата, то трѣбва да се отдѣли, а вагона, въ който той се намиралъ, да се дезинфектира.

11. Сжщитѣ правила трѣбва да се наблюдаватъ по всичкитѣ граници и по воднитѣ съобщения.

12. Тѣй като винаги не може да се познае на границата всѣкий холерно болѣнъ, то необходимо е, щото лица, които дохождатъ отъ холернитѣ мѣста, да се подлагатъ на строгъ надзоръ: стопанитѣ на хотели, ханища и проч., трѣбва да обаждатъ на полицията за всѣкий подозрителенъ болѣнъ¹⁾.

B. Вътрѣшни мѣрки.

13. Предпазителни мѣрки, които трѣбва да се взематъ срѣщу появяване и распространение на холерата, се състоятъ по-вече въ изпълнение на здравословнитѣ трѣбования, които и въ обикновенно време, когато нѣма никаква епидемия, трѣбва да се изпълняватъ, а толкова по-строго и по-точно, когато вече заплахва епидемията. Най-главното е чистота, щото холернитѣ зародиши да не намиратъ удобна почва за развъждането си.

14. За това необходимо е, преди появянето на холерата, да се очистятъ почвата, улицитѣ, къщитѣ, касапницитѣ и проч. Нуждницитѣ трѣбва по-често да се очистватъ; които сж лоцово направени трѣбва да се поправятъ. Слѣдъ появянето на холерата, очистването на нуждницитѣ трѣбва да се ограничи и да се прави само въ случай на крайна необходимостъ.

15. Особенно неотложна трѣбва да бѣде грижата за доставяне чиста вода за пиеие. Чешмитѣ, които се намиратъ на-близо отъ нуждницитѣ, помийнитѣ ями и проч., трѣбва на-часа да се затворятъ. Ако нуждата изисква ползване съ вода, на която чистотата е сомнителна, тя трѣбва да се вари и да се употребява слѣдъ истинването ѝ.

16. Не по-малко изисква се чистотата по домоветѣ, двороветѣ и пр. Особенъ надзоръ трѣбва да има върху хотели, ханища и пр., които, въ време на появянето на холерата, особено страдатъ отъ нея. Лошави въ здравословно отношение ханища по-добъръ е да се забрнятъ съвсѣмъ.

17. Санитарната полиция трѣбва строго да надзирава предметитѣ за ѣденне и за пиеие, върху тѣхната добро-качественостъ и върху помѣщенията, въ които тѣ се продаватъ. Изнасяние продукти предъ вратитѣ и прозорцитѣ не трѣбва да се позволява, ако тѣ не сж защитени съ стѣбяна покривка отъ прахъ и други нечистотии.

¹⁾ У насъ чл. 48 на «Полицейски правила за упазване на общественото здравне» (1879 г.) съдържа сжщото правило и за обикновенното време; за жалость обаче, това на никадѣ не се изпълнява, сирѣчь, стопанитѣ на

хотели, ханища и пр. никакъ не обаждатъ за болни отъ припични болѣсти. Въесто всѣкакви нови наставления, желателно би било най-строгото изпълнение на горни правилникъ, който съдържа всичкитѣ най-необходими санитарни правила.
Ред.

18. При приближаването на холерата, администрацията тръбва да издаде задължителни постановления за пазене на чистотата, за пречистване на дворовете, къщите, хотелите, ханищата и пр. въ най-бърз срок и да бди върху точното изпълнение на постановленията си.

19. *Отъ най-голяма важностъ е, при приближаването на епидемията, да се приготвятъ помъщения за холерно-болните, които не могатъ или не тръбва да се лъкуватъ по къщите си.* Тъзи помъщения тръбва да се снабдятъ съ всичките принадлежности на добър уреденият болница.

20. Администрацията тръбва да бди за да има по градовете достатъченъ запасъ отъ дезинфекционни средства; въ по-големите градове тръбва да се учредятъ дезинфекционни помъщения. Препоръчва се отпускането на дезинфекционните средства даромъ на всички ония, които не могатъ да плащатъ за тяхъ.

21. За изпълнение на всичките препоръчени мѣрки тръбва да се учредятъ по всичките градове и общини санитарни комиссии, състоящи отъ лѣкари, техници и общински вметове. Полицията тръбва да изпълнява и да бди върху изпълнението на всичките тръбвания на санитарните комиссии. Особено околийските лѣкари тръбва най-строго да надзираватъ санитарното състояние на повѣренните имъ райони и да изискватъ отъ администрацията изпълнение на предложените мѣрки. (Смѣла)

Домашна помощ за болните отъ заушница.

Често се случва, щото жлъзата, която лежи подъ кожата предъ ухото и подъ него, значително отича отъ едната страна на лицето или и на двѣтъ страни въ едно и също време. Този болѣзъ се нарича заушница. При тифуса, скарлатината, лещенката, дифтерита, шарката и други въскон заразителни болѣсти тъй също често се случва, щото околоушната жлъза значително да отече; а много пѣти същата жлъза, заедно съ другите ней съседни жлъзи (шийни и подчелюстни), отича тъй също и при живеницата. Но въ всичките тия случаи за отичане на жлъзите не е причина заушницата,

защото тая болѣзъ е съвършено друга, съ съвършено други свойства и особенни признаци.

Отъ заушница болѣдватъ обикновено дѣцата, но случва се, щото тази болѣзъ да се развие и у възрастните хора. Тая болѣзъ се срѣща по-вечето въ частни случаи, по-много пѣти тя се развива и епидемически — като поразява голѣмо число дѣца изведнажъ, или едно подиръ друго въ късо време и такива случаи ни даватъ право да подозрѣваме, че заушницата е болѣзъ прилѣпчива, т. е. преминава отъ болния човекъ на здравъ, при близки сношения помежду имъ, както това се забѣлѣзва въобще при заразителните болѣсти.¹⁾

Заушницата се узнава по слѣдующите признаци: на страната, предъ и подъ ухото, малко-по-малко се развива отикъ не до тамъ твърдъ и малко наболѣва. Кожата надъ отика не е тъй червена. Средата на отика е малко по-твърдичка, отъ козкото окръжаващите части, които на пипане се показватъ доста меки, като тѣсто. Когато устата на болния съ затворени, той усѣща като че ли нѣщо му тѣжи, или наляга на отика; а при мърдане на челюстите (при разговора, дѣканieto, гълтанieto и проглатката), болния усѣща голѣма болка. Въ нѣкои случаи отикътъ е малъкъ и въ всичкото време на своето смѣстиване заема мѣсто само предъ ухото и подъ него. Но въ други случаи, напротивъ, той достига твърдъ голѣмъ размѣри, като се распростира надъ ухото, задъ него, на долу по шията и даже подъ брадата. Не ще съмнѣние, че при такъвъ голѣмъ отикъ, болния страда много по-вече. Срѣщатъ се случаи още по-лоши, именно, когато отика се развива и на двѣтъ страни едновременно, или отъ начало на едната страна, а слѣдъ нѣколко дни и на другата. Въ такива тѣжки случаи шията по нѣкога цѣла отича и болния не може да си повие главата, гълтанieto става крайно затруднително, дѣханieto доста стѣснено и той страда отъ силното главоболне.

Въ едно и също време съ отичанieto на околоушната жлъза у болния, (особенно у малките дѣца), обикновено се забѣлѣзватъ признаци отъ общо разстройство на цѣлия организмъ — ослабване, уморяване, отпаданъ, трѣска (тръпки и огънь), главоболне, ослабване на апетита, разстройство на пищеварителните органи — особенно запи-

¹⁾ Въ хигиеническо отношение това обстоятелство е твърдъ важно, макаръ заразителността на заушницата и да не е доказана още съ такава достоверность, както е доказана заразителността на другите болѣсти (дифтерита, шарката и др.): за запазване здравето на окръжаващите болния лица, разбира се, всякога е по-добре да се сѣта, че заушницата е безъ друго прилѣпчива болѣзъ, та да се отдѣлятъ болните отъ здравите.

чанне. По нѣкога всичкитѣ тѣзи разстройства се почватъ даже и по-рано отъ появлянето на самия отикъ, но въ много случаи тѣ се не срѣщатъ никакъ, и болѣстѣта си преминава само съ едно отичанне на околоушната жлѣза. Колкото до исхода на болѣстѣта, то въ повечето случаи (особенно когато отичанието е позначително), отика не дохожда до набирание (нагнояване), а малко-по-малко спада и най-подиръ изчезва. Въ таква благоприятни случаи болката се продължава обикновенно отъ 10 до 15 дни. При голѣмо отичанне болѣстѣта може да се продължи и най-послѣ да се свърши съ нагнояване. Такова лошо преобрѣщанне на болѣстѣта лесно може да се узнае отъ рано, само, ако внимателно се слѣди болния: когато работата клони къмъ набирание, на нѣкое мѣсто връхъ отика кожата почервява, което (мѣсто) доста понаболѣва, е чувствително при слабо налѣганне и болния усѣща като че ли нѣщо го щръка и пробжда въ отика.

Спомѣнахме по-напредъ, че отичанието на околоушната жлѣза твърдѣ често се случва и при тифуса, скарлатината, лещенката, дифтерита, и живеницата. За това, човекъ, незапознатъ съ медицината, лесно може да смѣсва тѣзи разни болѣсти на околоушната жлѣза и по този начинъ да приема, напримѣръ, живеничния отикъ на жлѣзата за заушница. За туй, за да се не бъркаме, трѣбва да се обръща внимание на признацитѣ на отика. При заушницата, както-спомѣнахме по-горѣ, отика въобще не е тѣй твърдъ и до тамъ не наболѣва, особено въ първитѣ дни на болѣстѣта; въ другитѣ случаи, напротивъ, отика още отъ самото начало е доста твърдъ и силно боли, особено при натисване съ прѣстъ. Освѣтъ това, живеничния отикъ на жлѣзата се отличава още и съ туй, че той се развива не въ нѣколко дни, но твърдѣ бавно и безъ трѣска.

Заушницата се счита обикновенно за безопасна болѣсть, — съ исключение тѣзи неблагоприятни случаи, въ които отика почва да бере. Колкото се касае до домашната лѣкарска помощъ при тази болѣсть, то тя е твърдѣ проста, особено за лекитѣ случаи. Преди всичко на болния трѣбва да се даде разслабително (реципно масло (индѣля) или виенско питие), което добръ да го пречисти. Първата тази мѣрка отъ домашната медицинска помощъ е твърдѣ необходима, особено за тѣзи болни, които често страдатъ отъ запичанне; а още по-вече тя е необходима за въ таква случаи, дѣто болѣста се е захванала съ силна трѣска (съ огънь). Въ всичкото време на болѣстѣта, — а най-много въ тѣзи дни, когато отика продължава още да се увеличава — болния трѣбва да се държи на лека диета (да яде супа, мляко и по малко мѣсо), като му се не даватъ никакви раздражителни или възбуждающа ястнети и питиета.

Освѣтъ това болния трѣбва да се предпазва отъ настинка и да стои се въ топла стая. За малкитѣ дѣца е по-добръ, щото презъ всичкото време на болѣстѣта да се държатъ въ постелки. Въ всичкитѣ случаи трѣбва да се стараемъ, щото запичанието на болния да се не продължи. Вътрѣшнитѣ лѣкарства сѣ обикновенно излишни, съ исключение на тѣжкитѣ случаи, дѣто, при голѣмия отикъ и на двѣтъ страни, огъня е твърдѣ силенъ. Въ подобни случаи, ако нѣкакъ си е невъзможно да се повика лѣкари (напримѣръ въ селата), на болния трѣбва да се дава по 2—3 пъти на день хинина (отъ 5 до 15 сантиграмма на веднажъ, споредъ възрастъта му) и да се продължава това до тогава, докѣтъ спадне огъня.

Въ едно и също време съ посоченитѣ мѣрки противъ общото разстройство на здравнето у болния, трѣбва да се зематъ мѣрки и противъ самия отикъ. По 2—3 пъти на день да се растрива отика съ каквото и да е топло масло — дървено, прованско, бадемово — или пѣкъ, най-послѣ, съ славина и да се покрива съ дебелъ слой отъ памукъ. Трѣбва да се растрива полекичка, съ слабо натисканне, щото да се не раздражни кожата, та да се усили възпалението, което въ такъвъ случай лесно може да причини набирание. За растриванне на отика е много полезно да се употребява камфорова мазь или масло (ако имаме на рѣцѣ). Тѣзи средства распеляватъ отика и не го оставятъ да набере. При употребяването на тѣзи средства, отика трѣбва пакъ да се покрива съ памукъ. Въ общежитието се славятъ тѣй нарѣченитѣ «топли възглавнички», приготвени отъ ароматически средства (лай-лай-кучка, бѣзъ, сухъ камфоръ и др.). Това средство е безвредно наистина, но помага много по-слабо, отъ колкото горѣспомѣнатитѣ растривания, и освѣтъ това изисква се много трудъ, понеже често трѣбва да се нагрѣватъ възглавничкитѣ съ трѣвата. Ако въ отика се усѣща голѣма болка, то за растриванне полезно е да се употребѣи смѣсъ по равно отъ бѣлено масло и камфорово масло (глѣд. «Здравне», 1886 г., стр. 23 и 40).

Ако се забѣлѣжатъ на отика признаци за набирание, то помощта отъ лѣкаря е твърдѣ необходима, а до неговото дохождане да се употребяватъ средства, които ускоряватъ узрѣването на отика; именно: съгрѣвателни компресси или топла лапа (отъ счукано лепенно сѣме или овесенъ булгуръ съ дървено, прованско или бадемово масло).

Главоболието у дѣцата.

Профессоръ Шаркò първъ обърна вниманието на докторитѣ върху силното и упорно

*) «Докторъ», 1884 г., № 2.

главоболие у дѣцата — между единнайсетъ и шестнайсетъ годишната възраст. Този болѣсть обикновено удари такива дѣца, които сѣ се усьщаили всѣкога напълно здрави и на които умствениитѣ способности сѣ били винаги удовлетворителни. Болѣстьта отначало бива лека и не се протака дълго време. Но скоро ти се усилюва, захваща да се явява по-често, става по-упорита и по-продължителна, така щото принуждава болното дѣте да прекрати на време учебнитѣ си занятия. На времето болѣстьта бива до толкова силна, щото принуждава болниятъ да се предазва отъ всѣко умствено напругание; по такъвъ начинъ учебното занимание става рѣшително невъзможно.

Главоболнито се усьща всякогажъ само въ челото, а никога на друго нѣкое мѣсто въ главата. При умствени занятия и при движение на главата тая болѣсть се усилюва. Главоболнито не прѣчи на сънътъ, а сутринъ (слѣдъ сънътъ) то бива твърдѣ слабо и даже съвсѣмъ не се забѣлѣзва. Най-много се усилюва то вечеръ. При тая болѣсть никога се не случва нито трѣска, нито разстройство на умствениитѣ способности. Понѣкогажъ тая болѣсть се прекратява отъ само себѣ си; но случва се понѣкога пѣкъ, че ти държи болниятъ по цѣли години.

Колкото за причината на тая болѣсть, докторитѣ предполагатъ да е общото разстройство на храненито на тѣлото и необикновено силната чувствителностъ на главния мозъкъ.

Родителитѣ на такива дѣца трѣбва да се грижатъ винаги, щото да имъ доставятъ добра, укрѣпителна храна (млѣко, бульонъ, месо, айца), да глѣдатъ, щото дѣцата да се ползватъ колкото е възможно съ по-чистъ въздухъ, а особено лѣтно време да ги завеждатъ на село или на друго нѣкое мѣсто по кѣра да живѣятъ. Съвършено нужно е прекъсването на всѣко умствено занятие, до гдѣто дѣтето оздрави съвършено. Топлитѣ ванни (кѣпанни) принасятъ твърдѣ голѣмо облекчение на болния.¹⁾

За онанизма и неговитѣ послѣдствия.²⁾

Отъ д-ра Розенщейгеръ

(Преводъ).

При всѣко полово съединение грѣбначния мозъкъ взема твърдѣ важно участие. Учениитѣ сѣ се мѣчили да опредѣлятъ, коя частъ отъ

грѣбначния мозъкъ играе тази важна роля и намѣрили, че полсната му частъ изпълнява тази задача. Тѣй като при всѣко полово съединение, освѣнъ механическото раздражение на половитѣ органи, участвува още и сладострастното усьщанне, което, разбира се, става чрезъ главния мозъкъ, то отъ това заключаваме, че при всѣко полово сближение, освѣнъ грѣбначния мозъкъ, трѣбва да участвува и главния мозъкъ.

Слѣдъ като казахме нѣколко думи за нормалното полово съединение, нека приемемъ сега къмъ онанизма и да разглѣдаме съшествува ли по между нѣмъ разлика. При удовлетворение на страстьта посредствомъ онанизма тѣй също участвуватъ механическото раздражение на половитѣ органи и сладострастнитѣ усьщания. Слѣдователно, нормалното полово съединение и онанизма сами по себѣ си сѣ двѣ нѣща съвършено еднакви, за това именно ни се чини, че и влиянието имъ върху нашия организмъ трѣбва да бѣде еднакво. И дѣйствително, ако земемъ отдѣлно всѣкий отъ тѣзи два начина за удовлетворение страстьта, то влиянието имъ върху организма ще се окаже съвършено еднакво. Като е така, по какъвъ начинъ чловѣкъ забѣлѣзва такова грамадно и вредно влияние върху организма си, когато той удовлетворява своята страсть чрезъ рѣкоблюдие? Нѣкои си обясняватъ това противорѣчие, като отдаватъ голѣмо значение на влиянието на природата, която ужъ наказала всички противоестественни постѣпки. Подобно обяснение на помѣннатото противорѣчие може да се обори твърдѣ лесно. Достатъчно е да кажемъ, че извѣнмѣрното полово удовлетворение, ако и да е нормално, е тѣй вредно, както и рѣкоблюдие. Слѣдователно, тука думата е не за доброто влияние на природата, но за извѣнмѣрното често полово наслаждение. Разглѣданъ въпроса отъ тая точка зрѣние, отъ само себѣ си става ясно, защо онанизма има много лоши слѣдствия, отъ колкото половото съединение, и защо тѣзи слѣдствия сѣ много поужасни въ първия случай отъ колкото въ втория.

Преди всичко знаемъ, че онанизма се захваща въ твърдѣ ранната възраст. За това онаниститѣ се предаватъ твърдѣ често на своя порокъ. Всичкитѣ условия за удовлетворение страстьта у онаниста сѣ подъ негова рѣка, тѣй щото най-малкото любовно възбуждение може да бѣде удовлетворено тозъ частъ отъ него. За това онаниститѣ се предаватъ на своя порокъ безъ мѣрка, — има даже чести случаи,

¹⁾ «Докторъ» 1883 год. № 3.

²⁾ Горната статия откоди се намира въ портфели на редакцията; но ний все отлагахме печатането ѝ — отъ страхъ, че ще бѣдемъ зѣл разбрани и ще ни припишатъ желанието да привлечемъ по-много читатели съ подобни статии. Преди нѣколко дена получихме отъ Видинъ съдущето писмо: «Отъ нѣколко време насамъ дѣтето ми

(12 годишно) се било занимавало съ онанизмъ, което случайно забѣлжихъ. Моля най-покорно, обнародвайте нѣкой цѣръ противъ това провѣтно нѣщо, което мнозина трѣбватъ да заличатъ въ гроба.» Предъ видъ на това писмо се рѣшихме да испѣлимъ дължността си и да напечатаме горната статия. *Ред.*

дѣто тѣ удовлетворяватъ своята страсть 4, 6 и по-вече даже пѣти въ едно денонощие.

Тѣй като онаниста, при удовлетворение на своята страсть, се намира вънъ отъ зависимостта на външните условия не ограниченъ само съ силата на своята воля, която постепенно отпадава, то се разбира, че той страда отъ злоупотрѣбленіе на страстта си по-вече, отъ колкото този, който за сѣщата цѣль трѣбва да има работа съ по-мѣлчи условия, които винаги лесно не се намиратъ.

Ето защо твърдѣ често и нормалното удовлетворение на страстта не може да отучи онаниста отъ неговия губеленъ порокъ. Куртманъ описва единъ търговецъ, който, при всичко че билъ жененъ отъ нѣколко години насамъ, пакъ не е можалъ да се остави отъ ржкоблудіето. Също такъвъ случай разказва Шредеръ-фанъ-деръ-Колькъ за единъ проповѣдникъ, който освѣнъ че билъ жененъ, но и ималъ 5 дѣца, и пакъ се предавалъ на онанизма.

Пита се, по какъвъ начинъ влияятъ на организма извѣнмѣрнитъ полови наслаждения, биле тѣ естествени или противоестествени, кои моменти трѣбва да считаме за най вредни?

Въ старо време загубата на сѣмето сѣ считали за главно вредно влияние. Като земемъ въ внимание, че сѣмето, което се исхвърли въ време на половия актъ, се приготвява порано отъ организма, и за това трѣбва да го считаме, че то се отдѣля отъ негоднитъ и подлежащитъ на исхвърляние вещества, то ще разберемъ, че влиянието отъ загубата на сѣмето не може да бѣде преимущественъ вреденъ факторъ (причина). Ако би нѣкой да възрази на това, че вслѣдствие усиленото полово удовлетворение се усилява и отдѣлянето на сѣмето, а слѣдователно отъ организма се земаатъ много сокове за неговото приготвяне, то на това можемъ да отговоримъ, че количеството на отдѣленото сѣме е сравнително толкова нищожно, щото едва ли ще може да наруши значително равновѣсието въ организма.

Ако ли ни приведѣтъ този фактъ, че тази загуба се съпровожда съ силно нервно възбужденіе, то ний съ това ще се съгласимъ. Но тогава, разбира се, работата ще се заключава не въ загубата на сѣмето, но въ процеситъ на нервната система, които съпровождатъ тази загуба на сѣмето.

Главний вредний факторъ, повиднмому, се заключава именно въ тѣзи процеси въ нервната система, които се явяватъ слѣдъ половия актъ. Вслѣдствие честитъ раздражения на половитъ отргани, раздражаватъ се повече и половитъ нерви, а така излиза, че вслѣдствие на леки раздражения половитъ нерви преминуватъ въ твърдѣ дѣятелно състояние. Ето защо много пѣти ний забѣлзваме у онаниститъ, че най

малкото механическо раздражение на половия имъ органъ предизвиква исхвърляние на сѣмето. По нѣкога това исхвърляние става толкова скоро и отъ толкова ничтожно раздражение на половия органъ, щото даже послѣдния не може да се възбуди.

Ний знаемъ, че въ време на половия актъ у мъжетъ става отдѣляние на една жидкостъ отъ предстателната жлѣза. Това отдѣляние, както и самия половий актъ, е въ зависимостъ отъ нервното влияние. Вслѣдствие уголѣмнената дѣятелностъ на нервитъ у онаниста може да се усили и отдѣлянието на предстателната жлѣза; но отъ усиленото отдѣляние жлѣзата се увеличава. Същото това се отнася и до другитъ жлѣзи, които се намиратъ въ лигавата обвивка на половитъ органи. Вслѣдствие на това онаниста може да дойде до такава степенъ, щото отдѣлянието на сѣмето да стане самопроизволно.

Ний видѣхме, че при половото съединение голѣма роль играе както главния, тѣй и грѣбначния мозъкъ. Отъ само себѣ си се разбира, че извѣнмѣрното полово наслаждение, както естествено, тѣй и противоестествено, не може да не се отрази и на тѣзи важни органи. Извѣстно е, че всѣкий половъ актъ се послѣдва отъ силно възбужданіе на нервната система, което при края на акта достига до най голѣма степенъ и, слѣдъ свършването на този актъ, възбужданіето преминува въ разслабено състояние. Този упадѣкъ на нервната дѣятелностъ, при обикновенно нормално полово съединение, въ кратко време изчезва, безъ да остави никаква слѣда.

Отъ обикновения животъ знаемъ, че ако уморенитъ нерви иматъ доста време за да си отдѣхнатъ, то това изнемощяване преминува безъ слѣда, и че, наопакъ, изнемощяването на нервитъ настѣпва съ много по-голѣма скоростъ.

Тѣй напр., ако чловѣкъ премине извѣстно пространство, то той се усѣща уморенъ. За да може сега да премине пакъ такава пространство, трѣбва му извѣстно време за да си отдѣхне. Ако това време за почивка е малко, то той не ще бѣде въ състояние да премине такава пространство, както по-напредъ, безъ уморяване, а ще почувствува изнемощяването много по-рано.

Нервната система у онаниститъ се намира почти въ постоянно дѣйствие. Тя още не си е отпочинала отъ първото удовлетворение на страстта, а тѣ я накарватъ да дѣйствува отново. Колкото по-често се намира тя въ дѣйствие, толкова по-скоро изнемощява и толкова по-вече време ѝ трѣбва за да си отдѣхне и да стане способна за нова дѣятелностъ. Понеже у онаниста, безъ да се глѣда уморяването на нервната система, не настѣпва достатъчна почивка, и между това възбужданіето на нервитъ

се повтаря постоянно, то, най сетѣ, ще доде време, щото нервната система да не може да дѣйствува тъй, както напредѣ, а ще се намира въ едно изнеможало състояние, отъ което, само подъ влиянието на ново раздражение, може да премине въ дѣятелностъ.

И дѣйствително, първото явление въ нервната система у онаниста е силното ослабване, което се появява слѣдъ всяко рѣкоблюдие или самопроизволно изхвърляние на сѣмето. Тази слабостъ, която усѣща онаниста, не изчезва скоро, макаръ той да зема такива мѣрки, които помагатъ на слабостта, като покой и хоризонтално положение на тѣлото. Заедно съ това ослабване се усѣща и голѣмо безпокойство. Онаниста не може да остане дълго време въ едно и също положение. Появява се трепетъ въ рѣцѣтъ и краката, понѣкога и непроизволни треперения въ различнитѣ отдѣлни мускули. Заедно съ това появява се и разстройство въ чувствителността. Болнитѣ се оплакватъ, че грѣбѣтъ и пръститѣ имъ сѣ като заспали и т. п. Понѣкога се появява силна чувствителностъ въ различнитѣ части на тѣлото. Едно просто допирание до болния му причинява неприятно усѣщане. Нѣкои болни чувствуватъ като да преминава презъ тѣлото имъ нѣкаква хладина или горѣщина, при всичко че подобно нѣщо не си има мѣстото. Температурата на тѣлото имъ не показва нѣкакви измѣненія. Кѣмъ такива нервни явления можемъ да отнесемъ и измѣненіето на слуха и на зрѣніето у онанисти. Измѣненіето въ слуха се състои въ неговото ослабване, а въ зрѣніето — въ двойното виждане на предметитѣ и въ ослабване.

Подобни явления сѣ въ състояние да ги накаратъ, на първъ погледъ, да помислимъ, че грѣбначния мозъкъ е силно повреденъ. Но, за щастіе, трѣбва да кажемъ, че тѣзи явления сѣ обикновено слѣдствие отъ едно просто функционално (на дѣятелността) разстройство на грѣбначния мозъкъ.

Не по-малко важни и ужасни сѣ явленията, зависящи отъ главния мозъкъ, които се явяватъ у хора, предадени на рѣкоблюдие. Най рано се появяватъ замаяване на главата, главоболне и душевни угнетения. Тѣй като всѣкий половъ актъ се съпровождава отъ сладострастни представления, то и умствената дѣятелностъ на онаниститѣ се поражавана въ това направление. Тѣхнитѣ мисли се въртятъ постоянно около любовни предмети и достигатъ до такова състояние, щото всѣкий, повиднимоу, ничтоженъ предметъ имъ дава поводъ къмъ най сладострастни изображения. И тѣзи любовни образи достигатъ до такава сила, щото става изхвърляние на сѣмето у мъжѣтъ.

Отъ само себѣ си се разбира, че подъ влияніето на такива сладострастни впечатлѣния, всѣкакви сериозни мисли изчезватъ. Болнитѣ

губятъ всѣка охота къмъ каквито и да сѣ сериозни занятия. Явява се упадѣкъ въ разсъдѣка, ослабване на паметта и разстройство въ рѣчта, слѣдствие треперяніето на езика.

Съ по-нататѣшното развитіе на болѣстта, сѣия става безпокоенъ и прекъсванъ отъ сладострастни сѣнища.

Слѣдствие на състояніето си, болнитѣ се стараятъ да отбѣгватъ обществото. Появява се такова душевно расположение, което се казва ипохондрия. Това настроение на духа се усилява до толкова, щото болния съзнава, че всичкитѣ тѣзи болѣзни явления произхождатъ отъ онанизма, отъ който той не е въ състояние да се удържи. Отъ тука се явява убѣждение въ онаниста, че той не може да се излѣкува.

Такова душевно състояние е твърдѣ близо до побъркване на ума. И напистина, страданията на половитѣ органи и половитѣ излишества довеждатъ по нѣкога до умопобъркване. Безъ съмнѣние, психическия моментъ въ половитѣ наслаждения е най близката причина на подобни страдания. Умопобъркването, което се явява слѣдствие половата неумѣреностъ, е едно отъ най непълчимитѣ. Най сетѣ, къмъ горѣказанитѣ нервни страдания трѣбва да прибавимъ още истериката, като е едно отъ най честитѣ послѣдствия на онанизма у женитѣ.

Тѣй като всичкитѣ органи на нашето тѣло сѣ снабдени съ нерви и понеже всѣко отправление на тѣзи органи се намира подъ нервното влияние, то се разбира, че подобни разстройства въ нервната система не могатъ да се отразятъ и на другитѣ органи.

Най напредъ това явление се показва въ храненіето на тѣлото. Хора, предадени на този порокъ, слабѣятъ и ставатъ блѣдни; у тѣхъ се появяватъ различни разстройства въ пищеварителнитѣ пазари; изгубватъ охота къмъ яденіе, страдатъ отъ болѣсти подъ лѣжачката, уригване, запичаніе (кабузъ), прекъсвано на временни сѣ дпаррея (сюртюлюкъ). У подобни хора се забѣлѣзва твърдѣ често и разстройство въ дѣятелността на сърцето и дихателнитѣ органи. При най малкото движение се появява у болния сърдцеболъ и тѣжко диханіе.

Като изложихме тѣзи ужасни послѣдствия на онанизма, ний трѣбва да спомѣнемъ, че за появлението на единитѣ или другитѣ отъ тѣхъ оказватъ влияние различнитѣ условия, между които главната роль играятъ: тѣлосложеніето, възрастта, темперамента, възпитанието, начина на живѣніето и занятіето. Тѣзи моменти иматъ такова грамадно влияние при появяваніето на тѣзи разстройства, щото ний можемъ да срѣщнемъ хора, които почти безнаказанно претърпяватъ всичкитѣ полови излишества и, наопаки, можемъ да срѣщнемъ хора, у които най

малкото отклонение отъ обикновенното живѣяние води слѣдъ себѣ си ужасни страдания.

Тукъ му е мѣстото да се коснемъ до въпроса, който, по видимому, опровергава нашитѣ разсѣждения за вредата отъ половитѣ излишества. А именно ний видимъ, че у жени, предадени на половитѣ излишества, като на средство за живѣяние, твърдѣ рѣдко се появяватъ нервни страдания. Но работа е тука, че нервното възбуждение у женитѣ въ време на половия актъ обикновенно не достига до такава степенъ, както у мъжѣтъ. А отъ слабото възбуждение на нервната система, разумѣва се, и изнеможаванieto у женитѣ ще бѣде по-малко, отъ колкото у мъжѣтъ. И дѣйствително, ний видимъ, че всѣкий отдѣленъ актъ у женитѣ не оставя слѣдъ себѣ си такова ослабване на силитѣ. За това именно женитѣ могатъ безнаказанно да удовлетворяватъ по-често своята страсть. Но трѣбва да кажемъ, че и за тѣхъ съществува извѣстна граница, задъ която всичкиятъ сладострастни наслаждения ще бѣдѣтъ за въ вреда на организма. Най сетѣ, ако не се забѣлѣзало вреда на нервната система, то не значи, че честото удовлетворяване на страстьта не ще се отрази вредно на другитѣ части въ организма. Ний можемъ всякога да се убѣдимъ, че у публичнитѣ жени подобни разстройства на органитѣ се срѣщатъ твърдѣ често.

У женитѣ това се отразява най първо на половитѣ органи. Появяватъ се различни болки въ матката и на другитѣ полови органи. А такива страдания, заедно съ нервното изнеможаване, не може да се не отрази и на всичкия организмъ, толкова по-вече, че подобни жени се подхвърлятъ не само на излишества въ половитѣ органи, но и на други излишества.

Най сетѣ, ний видѣхме и по-горѣ, че ржкоблюднето вреди много по-вече на организма, отъ колкото честото удовлетворение на страстьта чрезъ полово съединение. (Смѣла).

СМѢСЬ.

≡ Минѣлата година, когато холерата бѣ далечъ — въ Испания, у насъ бѣха взети различни мѣрки срѣщу тази болѣсть: министерски предписания, карантини, санитарни комиссии, преглѣждане и очистване по градоветѣ и т. н. Тая година холерата приближава, спуска се на долу по Дунава, а ний се намираме, съ кашъ, въ една санитарна летаргия...

± Долното извлечение изъ мѣсечния отчетъ на К. околийскій лѣкаръ се обнародва за свѣдѣние, какви сѣ послѣдствията отъ прибѣгването за медицинска помощъ къмъ лица, които не сѣ компетентни да лѣкуватъ. При всичко че по-

страдащата живѣе въ мѣстото, гдѣто се намира лѣкаръ, тя нѣмала търпѣнието правилно да се лѣкува отъ своя хронический катарръ на стомаха и хипохондрия, — болѣсти, които искатъ продължително лѣкуване и опазване извѣстна диета и пр. За своето лековѣрие болната безъ малко щѣла да се расплати съ живота си, ако не ѣ била дадена съвременна медицинска помощъ. Вѣрата въ особенното искусство на бабичкитѣ-лѣкарки съществува не само у селянитѣ.

Ето и самото извлечение:

«Не пречинува почти ни единъ мѣсець, както се вижда и отъ предишнитѣ ми мѣсечни рапорти, безъ да нѣмамъ работа съ резултатъ на бабишки лѣкувания: на 2 септемврий бѣхъ повиканъ да дамъ помощъ на една болна жена Г. П., която, по заявление на мъжѣтъ ѣ, умираше отъ остро кръвотечение.

Отъ преглѣжданieto се оказа, че тя страда отъ силно кръвотечение изъ външнитѣ полови органи (labia minora), които бѣха наранени на нѣколко мѣста съ нѣкакво рѣжуще оръдие. Болната лежеше почти безъ съзнание, студена, пулсътъ не се осѣщаше. Слѣдъ като спрѣхъ кръвотечението и дадохъ първоначална помощъ, болната дойде въ съзнание и на въпроса за причината на кръвотечението отговори слѣдущето: научила се била недавно, че въ селото Бойница живѣяла една стара бабичка, която знала да лѣкува отъ всички болѣсти; понеже болѣдувала отъ една година насамъ (единъ мѣсець преди произшествието болната се лѣкувала при менъ отъ «Catarrhus ventriculi» и лека степень «Hypochondriac»), и не можала да се излѣкува, тя се отправила при помѣлната бабичка, която слѣдъ много баяния, взела бръсначѣтъ и ѣ направила нѣколко разрѣзи на половитѣ органи и circum ani. Тутаки захванало да тече много кръвъ, бабичката се уплашила и я изгонила изъ къщата си, като ѣ взела 10 стотинки възнаграждение. Презъ цѣлий пѣтъ отъ Бойница до К. (единъ часъ разстояние) текла кръвъ и пострадащата била донесена същия день въ К. въ горѣпоменѣлото положение.» (Държ. Вѣст. 1885 г., бр. 107).

У Д-ръ Майсуриянецъ (отъ Тифлисъ) описва два случая на пиявици въ грѣкланя: 50-годишенъ селянинъ, който преди три недѣли пилъ нощно време вода отъ една чаша и самъ казвалъ, че е възможно да е имало въ водата пиявица; тѣй също и 16-годишно момче, което, 10 дена преди да го изслѣдватъ, пило вода и сполучило да извади отъ устата си една пиявица, а друга една отишла на вътрѣ. Въ двата случая болнитѣ страдали отъ кръвохращение и отъ задушаванье. (И ний сме изваждали веднажъ, въ Разградъ, изъ гърлото на единъ селянинъ пиявица, която сидѣше тамъ 3 дена. Ред.).